

## بهبودی سرمایه اجتماعی و ارتقاء وفاق اجتماعی در شهرهای چند فرهنگی (مورد

### مطالعه: شاهین شهر)

رامین طهماسبی زاده<sup>۱</sup>، رضا اسماعیلی<sup>۲</sup>

#### چکیده

هدف مقاله حاضر بهسازی سرمایه اجتماعی و تأثیر آن بر ارتقاء وفاق اجتماعی در شهرهای چند فرهنگی است. روش پژوهش از نوع کیفی با رویکرد نظریه زمینه‌ای است. برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری نظری و از نوع هدفمند و برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه‌ی نیمه ساختاریافته استفاده شده است و در نمونه‌ی پژوهش، تعداد ۱۱ نفر از مسئولان و مدیران اجرایی و علمی مرتبط با موضوع که در شهر شاهین شهر دارای اندیشه و تجارب اجرایی و مسؤولیت سیاسی بوده اند، مشارکت کرده‌اند. در این تحقیق، از میان شیوه‌های مختلف احراز پایایی، از روش استفاده از راهنما یا پروتکل مصاحبه یا همان پرسش‌های موکد و هدایت جریان مصاحبه برای گردآوری داده‌ها بهره گرفته شده است. یافته‌های به دست آمده حاکی از آن است که مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی تجربه شده در شهر شاهین شهر عبارتند از مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی و پیوند درون‌گروهی قوی. هر یک از این مؤلفه‌ها از نگاه مشارکت‌کنندگان به صورت مطلوبی در میان اقوام ساکن در شاهین شهر وجود دارد و همین امر دلیلی بر وضعیت مطلوب وفاق اجتماعی در میان شهروندان شاهین شهر به عنوان یکی از

۱- دانشجوی دکتری گروه جامعه‌شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران  
ramin.tahmasebi@yahoo.com

۲- استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، نویسنده مسؤول  
r.esmaeili@khuif.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۶/۱۱

تاریخ وصول: ۱۴۰۰/۳/۶

شهرهای چندفرهنگی است.

**واژه‌های کلیدی:** وفاق اجتماعی، سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، نظم اجتماعی، شهرهای چندفرهنگی.

### مقدمه و بیان مسئله

نظر به اهمیت و جایگاه ویژه‌ی سرمایه اجتماعی در مطالعات به خصوص در حوزه علوم اجتماعی، توجه به کارکردهای این پدیده در بسیاری از مسائل اجتماعی و فرهنگی ضروری است. یکی از کارکردهای اصلی این پدیده، نقش سرمایه اجتماعی در شکل‌گیری مشارکت، انسجام و وفاق اجتماعی است. در این رابطه بحث از سرمایه اجتماعی به مثابه منبع اصلی پیوند پویا و کارآمد بین افراد و گروه‌ها در اجتماع، می‌تواند چشم‌انداز جدیدی پیرامون مباحث مرتبط با وفاق اجتماعی مطرح سازد، به گونه‌ای که دیگر به صورت تک بعدی به وفاق اجتماعی نگریسته نشود، بلکه وفاق اجتماعی در ابعاد مختلف آن و در ارتباط با انباشت سرمایه اجتماعی در جامعه مد نظر قرار گیرد. این مسئله در شهرهای چندفرهنگی و چندقومیتی اهمیت و جایگاه ویژه‌ای دارد. چرا که در شهرهای جدید و مناطق چندفرهنگی که قومیت‌های متعدد در آن زندگی می‌کنند، فرهنگ‌ها و خرده‌فرهنگ‌های گوناگونی حضور دارند. افزایش گروه‌ها به سبب تمایز یافتگی نظام‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، سبب شکل‌گیری خرده‌فرهنگ‌های زیادی می‌شود و پیدایش این خرده‌فرهنگ‌ها تبعاتی دارد که ما را متوجه اهمیت وفاق میان گروه‌ها می‌کند. در چنین شرایطی وفاق اجتماعی پیونددهنده میان گروه‌های اجتماعی متمایز است. در این گونه جوامع، وفاق اجتماعی مستلزم انگیزه‌ها و محرک‌هایی است که افراد متعلق به قومیت‌های مختلف را به یکدیگر پیوند دهد. پس این امر ضرورت شناسایی سازوکارهای زمینه ساز وفاق اجتماعی را در این مناطق آشکار می‌سازد.

«رادیجر و اسپنسر<sup>۱</sup> (۲۰۰۴) معتقدند، همبستگی اجتماعی نیازمند آن نیست که اجتماعات درون یک موجودیت همگون ترکیب شوند؛ برعکس در یک جامعه تکثرگرا همبستگی می تواند از طریق تعامل جماعت‌های مختلفی به وجود آید که پیوند را از طریق شناخت تفاوت و استقلال برقرار می سازند. در واقع، شناخت تفاوت‌هاست که اجتماعات را با هم نگاه می‌دارد (زتر و همکاران<sup>۲</sup>، ۲۰۰۴: ۹). گروه‌های اجتماعی متفاوت باید متقابلاً همدیگر را بپذیرند و در یک فضای شهری «مشترک» سهم باشند. بیان وفاق اجتماعی از طریق رویکرد سرمایه اجتماعی می‌تواند تأثیر مثبت بر انسجام اقلیت‌های قومی مهاجر داشته باشد. به گفته زتر (۲۰۰۶)، سرمایه اجتماعی یک واژه قوت قلب دهنده است که می‌تواند در آن واحد، تصور همبستگی اجتماعی را تصدیق و تهدیدهای دریافتی از انحصار اجتماعی و تنوع را کاهش دهد (کمپبل<sup>۳</sup>، ۲۰۰۱: ۶). در این راستا، لویزوس<sup>۴</sup> (۱۹۹۹-۲۰۰۰) معتقد است که گروه‌های مهاجر در شهرهای چندقومیتی جدید، با تنوع فرهنگی بالا، به عنوان سرمایه‌داران اجتماعی به یکدیگر رجوع می‌کنند تا شبکه‌های اجتماعی خود را به عنوان ابزار حمایتی بساخت کنند و در عین حال احساس یگانگی و انسجام را در خود تقویت کنند (زتر و همکاران، ۲۰۰۶: ۱۳). در این زمینه، در اندیشه پاتنام<sup>۵</sup> - هنجارها، ارزش‌ها، اعتماد، پیوند، اتصال و ارتباط - برای سیاستمدارانی که قصد دارند گروه‌های متنوع فرهنگی را بر اساس تصوراتی از یک "هویت ملی" مشترک و به لحاظ اجتماعی پیونددهنده با یکدیگر وفق دهند، بسیار قابل توجه است. بنابراین با توجه به انواع مختلف شبکه‌ها و فرصت‌های شبکه‌ای، انواع مختلف سرمایه اجتماعی وجود دارد که عبارتند از: "سرمایه اجتماعی پیوندی"<sup>۶</sup> مشتمل بر روابط با خانواده، دوستان و گروه‌های همسالان که احساس تعلق را در "اینجا" و "اکنون" ایجاد می‌کنند. این نوع سرمایه برای "دستیابی به

1. Rudiger & Spencer
2. Zetter & et al
3. Campbell
4. Loyzos
5. putnam
6. Bonding social capital

حداقل منابع "مناسب است؛" سرمایه اجتماعی فراگیر<sup>۱</sup> "مشمول بر تشکیل پیوندهایی با افراد خارج از حلقه‌های بلافصل که به ما کمک می‌کند فرصت‌ها و افق‌هایمان را بسط دهیم. این نوع سرمایه برای "دستیابی بیشتر به منابع" مناسب است و "سرمایه اجتماعی ارتباطی"<sup>۲</sup> که با روابط افراد با سطوح متفاوت قدرت ارتباط دارد. این نوع سرمایه برای "به دست آوردن حمایت از نهادهای رسمی یا به طور دقیق‌تر، منابع اصلی قدرت" مناسب است. بر این اساس سرمایه اجتماعی از مسائل بنیادین مطالعات اجتماعی به شمار می‌رود و بنیان اجتماع و روابط اجتماعی را تشکیل می‌دهد و در عین حال صورتی از روابط اجتماعی است که تثبیت‌کننده نظم و توسعه اجتماعی است؛ به این ترتیب که نظم اجتماعی براساس رعایت قوانین و مقررات ایجاد می‌شود و رعایت قوانین بر عهده افراد جامعه است و این مقرر نخواهد شد، مگر آنکه سرمایه اجتماعی در جامعه گسترش یابد. اما سیاست‌های ارتقای سرمایه اجتماعی به منظور افزایش وفاق اجتماعی باید معطوف به فراهم کردن شرایطی باشند که شکل‌گیری سرمایه اجتماعی را تسهیل می‌کنند. بدین منظور اولین گام در هدف‌گذاری سیاست‌های ارتقای سرمایه اجتماعی شناسایی دقیق وضعیت جامعه از حیث برخورداری از انواع سرمایه و عوامل محیطی و سرمایه‌ای تعیین‌بخش است. در این رابطه با بهبود شرایط تسهیل‌گر سرمایه اجتماعی، انسجام و همکاری در جامعه و در میان مردم تقویت شده و احساس تعلق نسبت به حاکمیت و نظام اجتماعی شدت و حدت می‌یابد (پاک سرشت، ۱۳۹۳: ۱۲). این مهم در شهرهای چندفرهنگی و چندقومیتی با اهمیت بیشتری خود را نشان می‌دهد. چرا که بهسازی سرمایه اجتماعی می‌تواند مولد خیر جمعی و در نتیجه افزایش وفاق شود.

شاهین شهر نخستین شهر جدید و از پیش طراحی شده در ایران است که در ۲۰ کیلومتری شهر اصفهان قرار دارد. حدود نیمی از جمعیت شاهین شهر را خوزستانی‌هایی تشکیل داده اند که در زمان جنگ بین ایران و عراق از مناطق جنگ‌زده به این شهر

---

1. Bridging social capital  
2. Linking Social Capital

مهاجرت کردند. همچنین گروه‌های بسیاری از مردم استان چهار محال و بختیاری در این شهر ساکن هستند. در کنار این گروه‌ها آرامنه مسیحی نیز از اقلیت‌های قومی مذهبی در این منطقه می‌باشند. این شهر به دلیل پتانسیل‌های بالای اقتصادی و شهری همچنان شاهد مهاجرت از سوی قومیت‌های مختلف به این شهر است. حضور مهاجران از قومیت‌ها و اقشار مختلف در این شهر باعث پیدایش ساختار اجتماعی - فرهنگی خاصی در این شهر شده‌است که می‌تواند بر شکل‌گیری وفاق اجتماعی در این شهر اثرگذار باشد. نتایج پژوهش‌ها حاکی از آن است که مهاجرت بر ساختار اجتماعی و اقتصادی شاهین شهر اثر فراوانی داشته است. به گونه‌ای که میانگین اهمیت احترام به ارزش‌های سنتی در این شهر در مقایسه با خمینی شهر، شهر همجوار آن پایین تر، رعایت هنجارها در روابط اجتماعی بالاتر، کنترل اجتماعی پایین تر و همبستگی اجتماعی بالاتر است (زکی، ۱۳۹۱: ۱۰۶). بنابراین از آنجا که سرمایه اجتماعی می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در بر ساخت وفاق اجتماعی داشته باشد، پرسش اصلی مقاله حاضر این است که بهسازی سرمایه اجتماعی و تقویت آن چگونه و تا چه حد می‌تواند ارتقاء دهنده‌ی وفاق اجتماعی باشد؟ در این راستا هدف از پژوهش حاضر بررسی بهسازی سرمایه اجتماعی و ارتقاء وفاق اجتماعی در شهر شاهین شهر به مثابه نمونه‌ای از یک جامعه چندفرهنگی و چندقومیتی است.

#### پیشینه تحقیق

حسینی و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی تحت عنوان طراحی مدل توسعه اجتماعی متأثر از سرمایه اجتماعی کلان شهر اراک با تأکید بر نظریه پاتنام، انجام دادند. یافته‌های این پژوهش نشان داد مهم ترین مؤلفه‌های تشکیل دهنده سرمایه اجتماعی تجربه شده در جامعه شهر اراک عبارتند از: اعتماد، مشارکت، انسجام، آگاهی و مشارکت. محسنی، کمریگی و درویشی (۱۳۹۸) در تحقیقی تحت عنوان "سنجش میزان وفاق در جوامع شهری: مورد مطالعه: هروندان ایلام" به بررسی میزان وفاق اجتماعی در شهر ایلام پرداختند. نتایج آزمون‌های آماری حاکی از آن است که بین مشارکت اجتماعی، قشر

اجتماعی و میزان تحصیلات با وفاق اجتماعی رابطه‌ی مثبت و معنی‌دار و متغیر تقدیرگرایی با وفاق اجتماعی رابطه معکوس و معنی‌دار وجود دارد.

نتایج پژوهش کیفی - اسنادی آدامتی<sup>۱</sup> (۲۰۱۸) با عنوان «سرمایه اجتماعی پیوند گم شده در روند توسعه اجتماعی آفریقا» در مصاحبه با تعداد ۴۰ نفر از نخبگان اجتماعی نشان داد با افزایش انسجام اجتماعی، وفاق اجتماعی افزایش می‌یابد.

نتایج پژوهش اسنادی سوکدیو<sup>۲</sup> (۲۰۱۸) با عنوان «ارزیابی چارچوب سرمایه اجتماعی و بررسی ویژگی‌های آن» نشان داد که مشارکت در جامعه‌ی مدنی علاوه بر این که از کارکردهای سرمایه اجتماعی محسوب می‌شود، در یک پیوند در هم تنیده با سایر مؤلفه‌های اعتماد، انسجام و آگاهی اجتماعی رابطه دارد.

نتایج پژوهش گلدربلوم<sup>۳</sup> (۲۰۱۸) با عنوان «محدودیت‌های انتقال سرمایه اجتماعی با تأکید بر قدرت و زمینه‌ی اجتماعی» نشان داد سرمایه اجتماعی از مزایایی چون تقویت پیوندهای اجتماعی، معاملات مؤثر، همکاری مداوم و ارتقای توان رقابت برخوردار است. همچنین برای کاهش دادن مشکلات اجتماعی، پیدایش شبکه‌های اجتماعی تأثیر به‌سزایی دارد. در هر جامعه‌ای که زمینه‌های تقویت سرمایه اجتماعی فراهم آمده است، شاهد ارتقای شاخص‌های وفاق اجتماعی بوده‌اند.

همان‌گونه که در مطالعات بالا آورده شد، تحقیقاتی که مشخصاً به رابطه سرمایه اجتماعی و وفاق اجتماعی پردازد دیده نمی‌شود. همچنین پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و وفاق با توجه به عامل قومیت تقریباً در هیچ یک از مطالعات انجام گرفته مشاهده نشده است. بدین ترتیب، پژوهش حاضر با بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و وفاق اجتماعی که در شهر شاهین‌شهر با سکونت اقوام مختلف، انجام گرفته است، کاری جدید در این زمینه خواهد بود.

---

1. Adamtey  
2. Sukhdev  
3. Gelderblom

## مبانی نظری

بوردیو<sup>۱</sup> اولین کسی بود که تحلیلی نظام‌مند از سرمایه اجتماعی ارائه کرده است. به عقیده بوردیو سرمایه اجتماعی تراکم منابع واقعی یا بالقوه و حاصل شبکه‌ای بادوام از روابط کم و بیش نهادینه شده از آگاهی و شناخت متقابل یا به عبارت دیگر عضویت در یک گروه است؛ (باقری و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۳). کلمن<sup>۲</sup> نیز سرمایه اجتماعی را به عنوان منبع مفید قابل دسترس برای یک کنشگر از طریق روابط اجتماعی اش تعریف می‌کند. به عقیده پاتنام<sup>۳</sup>، در جامعه‌ای که از نعمت سرمایه اجتماعی چشم‌گیر برخوردار است، همکاری آسان‌تر است. از نظر وی، ویژگی‌های حیات اجتماعی - شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد - که مشارکت‌کنندگان را قادر می‌سازد تا با یکدیگر عمل نمایند و به صورت مؤثرتر و کارا تر اهداف مشترکشان را محقق سازند، در نتیجه سرمایه اجتماعی به پیوندهای اجتماعی و هنجارها و اعتماد ملازم با آن اشاره دارد (غفاری، ۱۳۹۰: ۶۵). فوکویاما<sup>۴</sup> نیز اعتقاد دارد یکی از مفاهیم مقید در تبیین سرمایه اجتماعی، شبکه اعتماد است. شبکه اعتماد عبارت است از گروهی که بر اساس اعتماد متقابل به یکدیگر در تبیین تبادلات بین خود از اطلاعات، هنجارها و ارزش‌های یکسانی استفاده می‌کنند. (باقری و همکاران، ۱۳۹۷: ۵۵). مایکل ولکاک و دیپا نارایان<sup>۵</sup> معتقدند سرمایه اجتماعی شامل اطلاعات، اعتماد و هنجارهای دو سویه ذاتی شبکه‌های اجتماعی هر فرد است. (پیران، ۱۳۹۲: ۶۱). آنها میان سه نوع سرمایه اجتماعی تفکیک قایل می‌شوند: سرمایه اجتماعی مقیدکننده (درون‌گروهی): که به آن سرمایه اجتماعی تدافعی نیز گفته می‌شود، ویژگی آن پیوندهای قوی و صمیمی میان افراد نسبتاً همگون است. این پیوندهای قوی را می‌توان در میان اعضای خانواده، کلان یا اعضای یک گروه قومی مشاهده نمود. سرمایه اجتماعی متصل‌کننده (برون‌گروهی): که به آن سرمایه اجتماعی تهاجمی نیز گفته

---

1. Bourdieu

2. Colman

3. Putnam

4. Fukuyama

5. Woolcock & Narayan

می‌شود و ویژگی آن پیوندهای ضعیف با شدت کمتر، اما کاملاً متقاطع بین افراد نسبتاً ناهمگونی است؛ مانند انجمن‌های صنفی، خویشاوندی، دوستانی از گروه‌های قومی متفاوت. سرمایه اجتماعی مرتبط‌کننده (ارتباطی): این نوع سرمایه اجتماعی اشاره به ارتباط با افراد یا گروه‌هایی دارد که در رده‌های مختلف اجتماعی قرار داشته و دسترسی یکسانی به قدرت، پایگاه اجتماعی و ثروت ندارند. به عبارت دیگر، ظرفیت دسترسی به منابع، ایده‌ها و اطلاعات از نهادهای رسمی‌ای که در ورای مرزهای اجتماع قرار دارند. در این نوع سرمایه اجتماعی، افراد جایگاه برابری ندارند (همتی، ۱۳۸۷: ۲۲۰). این نوع سرمایه اجتماعی، اعضا را قادر می‌سازد که محدوده وسیع‌تری از منابع را نسبت به داخل اجتماع در اختیار داشته باشند (ولکاک، ۲۰۰۱: ۱۴). آنان معتقدند که سرمایه اجتماعی درون‌گروهی با افزایش تفاهم و پشتیبانی بر کاهش مسایل و مشکلات و آسیب‌های پرخاطر تأثیر می‌گذارد. سرمایه اجتماعی برون‌گروهی نیز بر شبکه‌های ارتباطات نامتجانس‌تر برون‌گروهی نیز با عضویت افراد در گروه‌های مختلف، بر نوع زندگی افراد تأثیر می‌گذارد. سرمایه اجتماعی ارتباطی نیز بر ارتباطات عمودی اشاره دارد. این بعد با ارتباط سطوح پایین‌تر قدرت بر بهزیستی افراد اثر می‌گذارد. ولکاک و نارایان برآنند که برای عملکرد مناسب جامعه لازم است هر سه نوع سرمایه اجتماعی یاد شده، در سطح بالایی قرار داشته باشند (سلطانی و جمالی، ۱۳۸۹: ۳۴۸).

### وفاق اجتماعی

وفاق اجتماعی از جمله مفاهیمی است که از ابتدای پیدایش علمی به نام جامعه‌شناسی مورد توجه اندیشمندان و جامعه‌شناسان قرار گرفته است؛ به طوری که می‌توان اغلب متفکران و جامعه‌شناسان کلاسیک را به دو دسته بزرگ، طرفداران وفاق و هواخواهان تضاد تقسیم کرد. بیشتر جامعه‌شناسان کلاسیک محور اساسی جامعه را وفاق دانسته و آن را نیاز اصلی پیدایش و تداوم یک جامعه دانسته‌اند. در واقع نظریه‌ی وفاق اجتماعی از جامعه‌شناسی نظم اجتماعی، ثبات و مقررات اجتماعی پدیدار گشته است. در



این رابطه کارکردگرایانی همچون پارسونز همواره بر نظم و انسجام اجتماعی تأکید دارند. (حیدری و دیگران، ۱۳۹۱: ۴۲). جامعه‌شناس دیگری که از نظریات وی در رابطه با وفاق اجتماعی به خوبی بهره گرفته می‌شود دورکیم<sup>۱</sup> است. مطابق با نظر دورکیم هنگامی که ساختارهای گوناگون در سازگاری اجتماعی باشند، سلامتی و به‌هنگار بودن متداول است. نابسامانی هنگامی رخ می‌دهد که ساختارها منظم نباشند (له‌مان<sup>۲</sup>، ۱۳۸۵: ۵۱). از جمله نکات قابل توجهی که از نظریه دورکیم برای بحث وفاق اجتماعی می‌توان استخراج نمود چنین است: سازگاری اجتماعی ساختارهای جامعه؛ وفاق ناشی از توافق افراد جامعه بر سر ارزش‌ها و قواعد اخلاقی و پذیرش آنها از سوی اکثریت افراد؛ رشد وجدان جمعی. چلبی نیز اولین جامعه‌شناس ایرانی که وفاق را مورد توجه خاص خود قرار داد، وفاق اجتماعی را توافق جمعی در خصوص باورها، ارزش‌ها و رفتارهای محوری جامعه تعریف می‌کند؛ ایشان از تعاملات اظهاری یا روابط گرم بین افراد، به عنوان ایجادکننده‌ی اعتماد اجتماعی و در نتیجه وفاق اجتماعی یاد می‌کند. (چلبی، ۱۳۷۲: ۱۹). پیوتر اشتومکا<sup>۳</sup> نیز از دیگر صاحب‌نظرانی است که به‌طور دقیق‌تری به رابطه بین اعتماد و وفاق اجتماعی یا اجتماع اخلاقی پرداخته است. در این رابطه وی از نوعی جهت‌گیری فرهنگ‌گرایانه در علوم اجتماعی صحبت می‌کند که نوعی چرخش از مفاهیم سخت به مفاهیم نرم را در بردارد. وی معتقد به نوعی اجتماع اخلاقی یا وفاق اخلاقی است که از نظر وی جامعه‌ای است با مشترکات اخلاقی به‌صورتی که افراد برحسب آن، به شیوه‌ای با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند که یک «ما» را تشکیل می‌دهند (مهدی‌زاده و خوش‌فر، ۱۳۹۳: ۵). اشتومکا در بحث از انواع اعتماد، برخلاف بسیاری از نویسندگان که معتقدند اعتماد بین شخصی در بردارنده ویژگی‌های اولیه و منحصر به فرد اعتماد است و آن را از انواع دیگر اعتماد جدا می‌کنند، معتقد است که در پس دیگر موضوع‌های اجتماعی پیچیده نیز افراد قرار دارند و این افراد هستند که در نهایت به آنها اعتماد

- 
1. Durkheim
  2. Lah man
  3. Sztompka

می‌کنیم. (اشتومکا، ۱۳۸۶: ۷۸). همچنین وی معتقد است، اعتماد از طریق پنج سازوکار به صورت مستقیم و غیرمستقیم در ایجاد نظم اجتماعی و به عبارتی، جامعه اخلاقی و وفاق اجتماعی، دخیل خواهد بود: مردم‌داری، مشارکت دیگران و تقویت پیوندهای بین شخصی، گسترش ارتباطات، پذیرش بیگانگان و تفاوت‌های فرهنگی یا سیاسی از طریق اعتماد بین فرهنگی، پیوستگی و انسجام مستقیم فرد به اجتماع یا احساس هویت جمعی، سازگاری بین اعتماد درونی (بین شخصی) و اعتماد بیرونی (اعتماد اجتماعی) و یا سازگاری میان کارکرد آنها (مهدی زاده و خوش فر، ۱۳۹۳: ۶).

با مروری بر نظریات مطرح شده درباره سرمایه اجتماعی و وفاق و ارائه برخی از نتایج تجربی در این مورد می‌توان گفت بهسازی سرمایه اجتماعی به واسطه ایجاد اعتماد و مشارکت در میان افراد باعث تقویت وفاق اجتماعی می‌شود. اهمیت شبکه‌های اجتماعی جدید و متنوع تنها به دلیل حمایت عاطفی نیست بلکه به واسطه توسعه اجتماعی و شخصی افراد و ارائه فرصت‌های جدید برای ایجاد وفاق در جامعه و در نتیجه نظم اجتماعی است. شرکت در شبکه‌های اجتماعی و ایجاد اعتماد و انسجام در میان افراد سبب از بین رفتن تصورات قوم‌گرایانه و تقویت همبستگی اجتماعی می‌شود. چرا که سرمایه اجتماعی تعمیم‌یافته در سطح وسیع، می‌تواند در فرآیند توسعه و بهبود زندگی مردم تأثیر به‌سزایی ایجاد کند. بنابراین، در چارچوب نظری تحقیق حاضر تمرکز اصلی بر نظریات اشتومکا و ولکاک و نارایان است و از دیدگاه و مفاهیم وفاق اجتماعی سایر اندیشمندان نیز بهره گرفته شده است.

### روش‌شناسی تحقیق

رویکرد پژوهش حاضر، کیفی، از نوع مصاحبه است. در این تحقیق نمونه‌ها به صورت هدفمند از بین مسئولان اجرایی و علمی شهر شاهین شهر انتخاب شدند و نمونه‌گیری تا زمانی که محققان به اشباع نظری رسیدند ادامه داشت. برای دستیابی به هدف مورد نظر مصاحبه‌هایی با زمانی در حدود یک ساعت با هر یک از

مصاحبه‌شوندگان انجام شده است. پس از ارائه توضیحات لازم به شرکت‌کنندگان و کسب رضایت آگاهانه و رعایت اصول اخلاقی حاکم بر جریان مصاحبه و تأکید بر حفظ محرمانه بودن اطلاعات مصاحبه‌شوندگان سؤالات تحقیق مطرح شد. برای اعتبار و اعتماد بخشی به داده‌ها، از قابلیت اعتبار یا اعتبارپذیری توصیف‌ها و یافته‌های تحقیق استفاده شد. به این صورت که افرادی وارد مطالعه شده‌اند که اطلاعات مفیدی در خصوص مسئله تحقیق داشتند. برای دستیابی به قابلیت اعتماد، یافته‌های تحقیق به چند تن از پاسخگویان داده شد و از آنها خواسته شد تا نتایج را بررسی و بازبینی کرده، نظرات خود را اعلام کنند. در تحقیق حاضر، از میان شیوه‌های مختلف چندبعدی‌سازی از چندبعدی‌سازی داده‌ای و محقق<sup>۱</sup> استفاده شده است. در چندبعدی‌سازی داده‌ای سعی شد مشارکت‌کنندگان از قشرهای مختلف اجتماعی (مسئولان اجرایی و علمی) باشند. همچنین از یک مصاحبه‌کننده مجرب که سابقه انجام مصاحبه و تحقیق کیفی را داشت استفاده شد تا سوگیری‌های شخصی محقق به حداقل برسد. در تحقیق حاضر، از میان شیوه‌های مختلف احراز پایایی، از روش‌های استفاده از راهنما یا پروتکل مصاحبه یا همان پرسش‌های مولد و هدایت جریان مصاحبه برای گردآوری داده‌ها بهره گرفته شده است. یعنی مصاحبه‌گر با توجه به مصاحبه و گفته‌های مشارکت‌کنندگان، جریان تحقیق را برای به دست آوردن همه جزئیات هدایت می‌نمود تا به اهداف تحقیق دست یابد.

سیمای کلی مشارکت‌کنندگان

میدان مورد مطالعه این پژوهش شامل ۱۱ نمونه از مدیران ارشد شهر شاهین‌شهر می‌باشند. به لحاظ سن، جمعیت نمونه بین ۴۴ تا ۵۶ سال قرار دارد. از نظر سطح سواد ۴ نفر دارای مدرک دکتری و ۷ نفر دارای مدرک فوق لیسانس می‌باشند. از نظر سابقه مدیریت در شاهین‌شهر ۵ نفر دارای سابقه فعالیت مدیریتی کمتر از ۵ سال، ۳ نفر دارای سابقه فعالیت مدیریتی بین ۵ تا ۱۰ سال و تعداد ۳ نفر از مصاحبه‌شوندگان بیشتر ۱۰ سال سابقه مدیریت در شهر شاهین‌شهر داشته‌اند.

---

۱. چند بعدی‌سازی محقق به استفاده از یک یا چندین مشاهده‌گر یا مصاحبه‌گر برای کاهش سوگیری‌های فردی محقق اشاره دارد.

## داده‌ها و یافته‌ها

### سرمایه اجتماعی و وفاق اجتماعی در شاهین شهر

نظریه‌ی وفاق شامل مجموعه‌ای از نظریه‌هایی است که به مطالعه‌ی نظم، توافق، ثبات و انسجام اجتماعی می‌پردازد. این نظریه‌ها به حفظ و ادامه‌ی نظم در جامعه توجه دارد و با هنجارهای مقبول، ارزش‌ها، قوانین و مقررات پذیرفته‌شده به صورت گسترده یا جمعی سروکار دارد. به عبارتی، وفاق به معنای توافق بر سر ارزش‌ها و هنجارهای اصلی جامعه می‌باشد (نقدی و کمریگی، ۱۳۸۹: ۳). مسئله وفاق اجتماعی در شاهین شهر به دلیل جای دادن اقوام مختلف در خود از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. اطلاعات به دست آمده از مصاحبه‌ها بیانگر آن است که سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از شرایط علی تأثیرگذار بر وفاق اجتماعی در شاهین شهر مطرح است که شامل: همزیستی مسالمت‌آمیز پیروان مختلف دینی، پیوند درون‌گروهی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی می‌باشد.

### همزیستی مسالمت‌آمیز پیروان مختلف دینی

در طول تاریخ زندگی بشر ادیان فراوانی ظهور کرده‌اند و هر یک از آنها پیروانی داشته‌اند. از سویی تاریخ شاهد نزاع‌های بین پیروان ادیان بوده‌است (مصطفی پور، ۱۳۹۱: ۱۴۸). حضور پیروان ادیان در کنار همدیگر همواره ابزار تهدیدی برای یک منطقه و کشور محسوب می‌شود. این مسئله در شاهین شهر نیز مورد توجه می‌باشد از این نظر که پیروان ادیان مختلف در این شهر همچون اقوام مختلف ساکن می‌باشند. همزیستی مسالمت‌آمیز پیروان مختلف دینی از دیگر مقوله‌های شناسایی شده به عنوان شرایط علی زمینه‌ساز وقوع وفاق و انسجام در شاهین شهر می‌باشد. بررسی مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که از عوامل مؤثر بر وفاق و انسجام در شاهین شهر همزیستی مسالمت‌آمیز پیروان مذاهب گوناگون در کنار یکدیگر می‌باشد. به عبارتی، علی‌رغم تفاوت‌های فکری در حوزه مسائل دینی و در برگزاری آیین‌ها و مراسم و بزرگداشت‌های مختلف، مردمان شاهین شهر که به ادیان مختلف آسمانی اعتقاد دارند، با رعایت احترام و حقوق

شهروندی همدیگر، زندگی مسالمت‌آمیز دارند. پاسخگویان در این زمینه اظهار می‌دارند:

□ " در شاهین شهر در کنار تنوع قومی می‌توان شاهد زندگی پیروان مختلف دینی شد. همه مردم با رعایت احترام به حقوق همدیگر و دیدگاه‌ها و باورهای همدیگر به راحتی و بدون هیچ‌گونه مشکل در اینجا زندگی می‌کنند. بنده که ۱۵ سال است اینجا خدمت می‌کنم، تاکنون مشکلی از این جهت مشاهده نکرده‌ام."

□ " پیروان ادیان مختلف همیشه در صحنه حضور داشتند و در این میان می‌توان به حضور سرداران بزرگی از ادیان مختلف و نقش آفرینی آنها در دفاع مقدس، خدمات رسانی داوطلبانه در جاده‌ها و وقوع حوادث طبیعی اشاره نمود که این امر نشان می‌دهد این افراد فارغ از هر نوع اعتقاد و باور در کنار سایر پیروان دینی به زندگی مسالمت‌آمیز خودشان ادامه می‌دهند."

### پیوند درون گروهی قوی

تحلیل و بررسی نظرات و دیدگاه‌های پاسخگویان حاکی از این است که پیوند درون گروهی و ارتباطات اقوام مختلف ساکن در شاهین شهر بالا می‌باشد. به عبارتی، افراد متعلق به یک قوم روابط نزدیکی در مقایسه با افراد متعلق به اقوام دیگر دارند. اما این مسئله به معنای تداخل و مخالفت با اقوام دیگری نمی‌باشد به این دلیل که پاسخگویان روابط بین قومی را نیز همچون روابط درون گروهی مثبت ارزیابی نموده‌اند. اکثر پاسخگویان به این مسئله تأکید داشته می‌گویند:

□ " در شاهین شهر مردم بیشتر با افراد متعلق به اقوام خود روابط خانوادگی دارند. در واقع می‌توان گفت که در مقایسه با روابط بین قومی، میزان رابطه درون قومی به نسبت بیشتر هست."

### مشارکت اجتماعی

در رابطه با مشارکت اجتماعی در شاهین شهر مصاحبه‌شوندگان این گونه اذعان داشته‌اند:

□ " شهروندان این شهر در تمامی مناسبت‌های سیاسی اجتماعی مشارکت بالایی دارند و سعی می‌کنند حضور پررنگی در محافل داشته باشند. در انتخابات شوراهای و مجلس شورای اسلامی، مراسم عاشورا و تاسوعا مردم حضور بسیار زیادی دارند."

یا مصاحبه‌شونده دیگری این گونه بیان می‌کند:

□ "در شاهین‌شهر ما شاهد همکاری مردم در امور سیاسی و اجتماعی هستیم. به گونه‌ای که طی چند دهه گذشته روند مشارکت مردم در بهبود اوضاع شهر، با وجود مشکلات اجتماعی و اقتصادی، قابل توجه بوده است."

### اعتماد اجتماعی

در رابطه با اعتماد اجتماعی در شاهین‌شهر مصاحبه‌شوندگان این گونه اذعان داشته اند که:

□ "اعتماد اجتماعی در میان مردم و اقوام مختلف ساکن در شاهین‌شهر نسبت به همدیگر و نسبت به مسئولان در حد مطلوبی است؛ اما می‌تواند بهتر از این هم باشد."

مصاحبه‌شونده دیگری نظر خود را در مورد اعتماد اجتماعی این گونه بیان می‌کند:

□ "مردم ساکن در شاهین‌شهر با وجود مشکلاتی که دارند و بی‌اعتمادی زیادی که در جامعه وجود دارد، اما بازهم شاهد آنیم که به همدیگر اعتماد فراوانی دارند. به گونه‌ای که آمار جرائم در این شهر نسبت به آمار کشوری در حد مطلوبی است."

### انسجام اجتماعی

در مورد انسجام اجتماعی به عنوان یکی از شاخص‌های سرمایه اجتماعی در شاهین‌شهر محور اصلی مباحث به دست آمده از مصاحبه‌ها بر آن است که میزان انسجام اجتماعی در شاهین‌شهر بسیار قابل توجه و ستودنی است.

□ "از گذشته تا کنون در شهر شاهین‌شهر انسجام اجتماعی به صورت خویشاوندی و بین قومی تا حد زیادی مشاهده شده است."

یا مصاحبه‌شونده دیگری این گونه اذعان داشته است:

□ "وحدت و یکپارچگی در میان اقوام مختلف ساکن در شاهین‌شهر وجود داشته است و همین امر در توسعه اجتماعی و نظم اجتماعی اثرگذار بوده است."

## راهبردهای افزایش وفاق اجتماعی در شاهین شهر با تأکید بر نقش سرمایه اجتماعی

تحلیل مصاحبه‌های مشارکت‌کنندگان بیانگر آن است که به منظور بالا بردن میزان وفاق اجتماعی و ممانعت از بروز اختلافات و تعارضات قومی در شهری چندقومیتی مثل شاهین شهر اتخاذ استراتژی‌ها و راهبردهای ویژه‌ای لازم است. مقوله‌های محوری شناسایی شده در این زمینه شامل عدالت‌محوری، تنش‌زدایی قومی، تقویت سرمایه اجتماعی، تولید محصولات رسانه‌ای با هدف همگرایی، استفاده از ظرفیت انجمن‌های داوطلبانه و سازمان‌های غیردولتی اشاره نمود.

بررسی و تحلیل دیدگاه‌های پاسخگویان نشان می‌دهد که با وجود سرمایه اجتماعی قوی در این شهر و مشارکت بالای شهروندان در مناسبت‌ها و رویدادهای اجتماعی، زمینه برای این شرایط مهیا می‌باشد. پاسخگویان در راهکارهای پیشنهادی برای تقویت سرمایه اجتماعی به مواردی همچون بالا بردن سطح همبستگی اجتماعی میان اقوام مختلف، بازتولید هنجارها و خرده‌فرهنگ‌های مثبت با هدف همبستگی و انسجام بین اقوام، ممانعت از نفوذ بی‌تفاوتی اجتماعی بین اقوام و تقویت احساس تعلق اجتماعی و دوری از نگرش‌ها و باورها و محرک‌های رفتاری خودخواهانه اشاره کردند. اکثریت پاسخگویان با تأکید بر اهمیت بالا بودن سرمایه اجتماعی می‌گویند:

"تقویت روحیه‌ی مطالبه‌گری مردم، تقویت شبکه اجتماعی بین مناطق کم برخوردار و مناطق بیش برخوردار و اقوام مختلف، تقویت احساس تعلق اجتماعی و دوری از نگرش‌ها و باورهای قوم مدارانه می‌تواند به بالا رفتن وفاق و انسجام اجتماعی در این شهر کمک بکنند."

## عدالت محوری

نظریه‌ی "رقابت بر سر منافع" یا مدل "رقابت قومی"، ادعا می‌کند که تجدید حیات قومی زمانی محتمل است که تقسیم فرهنگی کار درهم شکسته و نابرابری‌های گروهی از بین بروند. در یک نظام مبتنی بر رقابت، زمانی که افراد و گروه‌ها در حال رقابت بر سر

منافع یکسانی هستند، بسیج قومی پدیدار می‌شود. رقابت قومی بر سر حرفه‌ها و پاداش‌ها در مناطق توسعه‌یافته افزایش می‌یابد. همبستگی قومی قوی‌تر شده و توسعه به افزایش بسیج قومی منجر می‌شود تا کاهش آن. زیرا برای گروه‌های قومی در پیرامون منابعی را ایجاد می‌کند و موقعیت چانه‌زنی و سازماندهی آنها را در عمل بالا می‌برد (رضوی آل هاشم و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۰). بررسی نظرات و دیدگاه‌های پاسخگویان حاکی از آن است که با توجه به ماهیت شهر مورد مطالعه رعایت عدالت در توزیع منابع، امکانات و تسهیلات شهری، در نظام اداری، در برگزاری مراسم و رویدادها همگی می‌توانند این احساس را در شهروندان ایجاد بکنند که نگاه برابر و عادلانه بر اقوام وجود دارد و در نتیجه احساس محرومیت نسبی در این شهر و در رفتارها و عملکردها مشاهده نمی‌شود. پاسخگویان در تبیین این موضوع اظهار می‌دارند:

"یکی از شرایط لازم برای اتفاق وفاق و انسجام اجتماعی در شهر نگاه عادلانه‌ی کارگزاران و متولیان و مشارکت سازنده و هم‌افزا در مراسم در مناسبت‌ها می‌باشد. این مسئله در تمام شهرها قابل توجه می‌باشد اما در این شهر که از اقوام مختلف وارد این شهر شده و در آن ساکن شده‌اند، به مراتب اهمیت بیشتری دارد".

### کاهش اختلافات قومی

بررسی نظرات و دیدگاه‌های پاسخگویان نشان می‌دهد که یکی از راهکارهای اصلی برای تقویت انسجام اجتماعی و وفاق در شاهین‌شهر با توجه به ساختار چند قومیتی حاکم بر آن، توجه بر مسئله‌ی تنش‌زدایی قومی می‌باشد. پرهیز از مطرح نمودن موضوعات تفرقه‌انگیز، مطرح نکردن مسائل قومی به شکل ناسیونالیستی، جلوگیری از ترویج افکار و مطالب تفرقه‌انگیز قومیتی و ممانعت از نفوذ دشمن در تفاوت بین اهل تشیع و تسنن به دلیل حضور پیروان مختلف دینی در این شهر از جمله موارد مذکور می‌باشد. نقش رسانه‌های جمعی، عملکرد بی‌طرفانه مسئولان در حوزه‌های مختلف در این مسیر بسیار سازنده می‌باشد.



" در شاهین شهر به دلیل حضور اقوام مختلف و تعصب آنها به داشته‌های قومی خود، احتمال بروز و ظهور قومیتی بسیار بالا می‌باشد. به همین دلیل برنامه‌ریزی برای ممانعت از این تعارض احتمالی و جلوگیری از نفوذ دشمنان از طریق این مسئله با هدف دستیابی به منافع شخصی نیازمند برنامه‌ریزی و هم‌افزایی مسئولان بخش‌های مختلف می‌باشد."

### تولید محصولات رسانه‌ای با هدف همگرایی

در رابطه با نقش تأثیرگذار رسانه‌ها می‌توان به نظریه برجسته‌سازی<sup>۱</sup> اشاره نمود. این نظریه نشان می‌دهد که رسانه‌ها به ویژه در اخبار و گزارش‌های خبری و برنامه‌های مستند، این توانایی را دارند که توجه عموم را به مجموعه‌ای از مسائل و موضوعات معین و محدود معطوف سازند و از مسائل و موضوعات دیگر چشم‌پوشی بکنند. در این نظریه مسئولیت جهت‌دهی به افکار عمومی با رسانه‌ها است، اگرچه مخاطب در این نظریه منفعل در نظر گرفته نمی‌شود. برجستگی مسائل باعث تغییرات شناختی (اطلاعاتی)، در مخاطبان می‌شود (احمدزاده کرمانی، ۱۳۹۰: ۳۴۳). تحلیل نظرات و دیدگاه‌های پاسخگویان نشان می‌دهد که با توجه به شرایط موجود در جهان و نفوذ تکنولوژی به تمام عرصه‌های زندگی، می‌توان از رسانه‌ها به عنوان فرصتی برای تقویت وفاق اجتماعی استفاده نمود. بهره‌مندی از پتانسیل رسانه‌های دیداری و شنیداری، ممانعت از تهاجم فرهنگی دشمن مخصوصاً در فضای مجازی و ارائه تبلیغات هدفمند و بروز می‌تواند در این زمینه نقش به‌سزایی داشته باشند. پاسخگویان با تأکید بر این مسئله می‌گویند:

" تهیه و تولید فیلم و آثار هنری و نمایش‌های محتوی محور و تلاش برای انتقال مفاهیم فرهنگی و روایت‌های تاریخی مختص این شهر با هدف ایجاد انسجام اجتماعی می‌تواند از طریق ظرفیت‌سنجی در رسانه‌ها انجام شود."

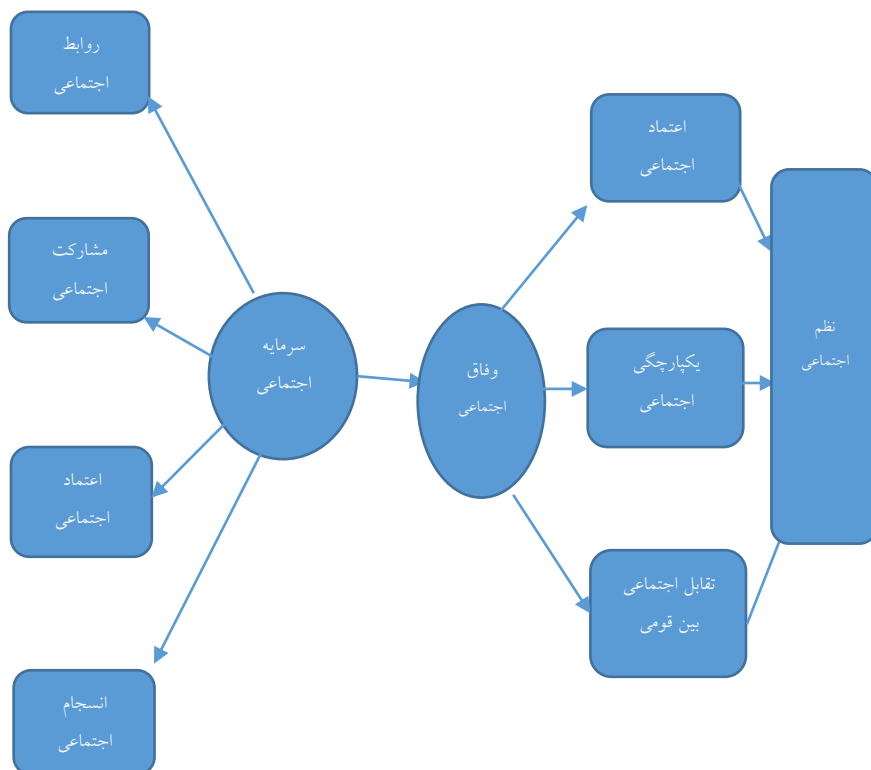
### استفاده از ظرفیت انجمن‌های داوطلبانه

نظرات و دیدگاه‌های پاسخگویان نشان می‌دهد که با توجه به نقش فعال سازمان‌های

مردم نهاد و حضور پررنگ آنها در رویدادهای مختلف می‌توان از پتانسیل آنها که نمودی از وقوع توسعه و جامعه‌ی مدنی می‌باشند در تقویت هر چه بیشتر انسجام اجتماعی در این شهر استفاده نمود.

” با توجه به اهمیت سازمان‌های مردم نهاد به عنوان حلقه مفقوده و واسطه بین دولت و ملت، فعال کردن سازمان‌های مردم نهاد و همچنین تقویت فعالیت گروه‌ها و نهادهای مدنی می‌توانند نقش زیادی در گسترش وفاق داشته باشند.

### مدل وفاق اجتماعی با تأکید بر بهسازی سرمایه اجتماعی



### بحث و نتیجه گیری

سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از مفاهیم مرتبط با وفاق، مقدمه‌ای برای انسجام و همبستگی و فقدان آن موجب اضمحلال و نابسامانی اجتماعی محسوب می‌شود. در

فضای مبتنی بر مشارکت و اعتماد، ابزارهایی چون تنش و نزاع قومی و فرهنگی کارایی خود را از دست می دهند و در مقابل وفاق و همبستگی افزایش می یابد. این امر به ویژه در جوامعی مانند ایران که اقوام و فرهنگها و پیروانی از ادیان مختلف را در خود جای داده است، از اهمیت قابل توجهی برخوردار است؛ زیرا پذیرش ارزشها و هنجارهای عمومی از سوی گروههای اقلیت می تواند به شکل گیری نظم عمومی کمک کند و در نتیجه به توسعه پایدار منتهی شود. در مقابل بی توجهی به تفاوت های بین اقوام و گروه ها و نادیده گرفتن عدالت اجتماعی در میان خرده فرهنگ های متفاوت موجود در جامعه، موجب شکل گیری تنش و نزاع بین اقوام و فرهنگ های مختلف می شود و به جداسازی اقوام از اجتماع ملی کمک می کند.

این امر به ویژه در جوامع چند فرهنگی و چند قومیتی به خصوص در جوامعی مانند ایران که اقوام مختلفی چون کرد، ترک، لر و... را در خود جای داده است از اهمیت بیشتری برخوردار است. مطابق با دیدگاه نظریه پردازان مختلف در این پژوهش، سرمایه اجتماعی منجر به ایجاد وفاق اجتماعی و احساس و پیوستگی های عاطفی در عرصه اجتماعی می شود. در این رابطه مسلم است که این سرمایه اجتماعی است که می تواند موجب شکل گیری اعتماد و مشارکت اجتماعی و در نتیجه وفاق شود. اعتماد به عنوان مؤلفه سرمایه اجتماعی پیش زمینه رفتاری و کنشی است که می تواند به تعهد افراد نسبت به یکدیگر و نسبت به ساختارها و نهادهای اجتماعی در جامعه منجر گردد. "مشارکت در انجمن ها نمونه بارز مشارکت مدنی است؛ مشارکت در انجمن ها پرورش دهنده ای همبستگی های متقابل افقی و عامل مولد سرمایه اجتماعی می باشد. مشارکت مدنی عنصر ضروری، اختیاری و آگاهانه ای هر کنش متقابلی است و افزایش اعتماد و همکاری اجتماعی را در پی دارد و مرزبندی های اجتماعی را منقطع و همگنی اجتماعی را تقویت می نماید" (پاتنام، ۱۹۹۳: ۳۰۳). بدین ترتیب در این پژوهش لزوم وجود سرمایه اجتماعی به عنوان تضمینی برای وفاق و نظم وفاقی در یک جامعه چند قومیتی به عنوان هدف اصلی مورد بررسی قرار گرفت. سرمایه اجتماعی به عنوان متغیر مستقل و وفاق اجتماعی به عنوان متغیر وابسته بررسی شد.

یافته‌های پژوهش حاضر که ناشی از تجارب زیسته صاحب‌نظران اجرایی و علمی شهر شاهین‌شهر بوده است، حاکی از آن است که وفاق اجتماعی در شاهین‌شهر در حد مطلوبی وجود دارد. در واقع ارزیابی مصاحبه‌شوندگان از وضعیت وفاق اجتماعی در شهر شاهین‌شهر نشان دهنده آن است که آنها احساس وفاق اجتماعی را در مقوله‌هایی چون مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، پیوندهای درون‌گروهی، همکاری و روابط اجتماعی می‌دانند. هرکدام از این مؤلفه‌ها در تجارب زیسته مصاحبه‌شوندگان در حد مطلوبی به چشم می‌خورد. در تبیین و تفسیر نتایج فوق می‌توان به اصل سیاستگذاری‌های بین‌قومی در شاهین‌شهر و توسعه ارتباطات و تعاملات اجتماعی بین قومی اشاره کرد. سرمایه اجتماعی همراه با همزیستی مسالمت‌آمیز بین اقوام مختلف می‌تواند عاملی باشد در به هم پیوستگی فرهنگی و همچنین وفاق اجتماعی در میان قومیت‌ها. در واقع، سرمایه اجتماعی با میانگین متوسط رو به بالا در شاهین‌شهر نشانگر آن است که وفاق اجتماعی در شاهین‌شهر بالاست. بدین ترتیب فرضیه اصلی تحقیق که به رابطه بین وفاق و سرمایه اجتماعی می‌پردازد با نگاهی به چارچوب نظری تعیین شده که نظریه اشتومکا و ولکاک و نارایان است، در شاهین‌شهر تأیید شده است. اشتومکا معتقد به فرهنگ اعتماد بوده و آن را عاملی در جهت نظم اجتماعی و اجماع می‌داند. به عقیده وی، اعتماد به عنوان یکی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی از طریق پنج راهکار به حفظ نظم کمک می‌کند. یکی از این راهکارها، تقویت انسجام اجتماعی ناشی از هویت جمعی است. اشتومکا اعتماد اجتماعی را پیش‌شرطی برای وفاق اجتماعی در نظر می‌گیرد. بر طبق نظریه مذکور می‌توان به این نتیجه دست یافت که نظریه اشتومکا برای تبیین رابطه بین سرمایه اجتماعی و وفاق اجتماعی در شاهین‌شهر دارای اعتبار است. از سوی دیگر نظریه ولکاک و نارایان در رابطه با پیوندهای درون‌گروهی و برون‌گروهی و ارتباطی در جامعه مورد بررسی قابل شناسایی است. مطابق نتایج به دست آمده از مصاحبه‌های صورت گرفته هرکدام از این سرمایه‌های اجتماعی در شاهین‌شهر قابل شناسایی است و همین امر موجب شکل‌گیری وفاق اجتماعی در این شهر شده است. همچنین با توجه به یافته‌های به دست آمده راهکارهایی به مدیران شهری

شاهین شهر پیشنهاد می‌شود تا سازوکارهایی را فراهم آورند که موجبات تقویت سرمایه اجتماعی در شاهین شهر را فراهم نمایند.

### پیشنهادها و تحقیق

استراتژی اصلی برای تقویت وفاق اجتماعی در شاهین شهر تقویت چندفرهنگ‌گرایی است. مطابق با نظر "بانکس" آموزش چندفرهنگی از طریق تقویت محتوای آموزشی انسجام‌بخش در بخش‌های مختلف و کاهش تعصبات می‌تواند شکل بگیرد. تقویت روابط اجتماعی فراقومی، فراطبقاتی، فراصنفی، فرامذهبی و... از طریق تشکیل گروه‌ها، انجمن‌ها و کمپین‌های داوطلبانه در شاهین شهر آشنا نمودن شهروندان شاهین شهر با مفهوم وفاق و مشارکت اجتماعی از طریق ایجاد شوراهای شورایی محلی و تشویق مردم برای عضویت در این شوراهای تقویت سرمایه اجتماعی از طریق افزایش اعتماد اجتماعی بین فردی و نهادی در شاهین شهر. افزایش میزان انسجام اجتماعی در شاهین شهر از طریق تقلیل نزاع‌های سیاسی و افزایش مشارکت در برنامه‌هایی که وفاق اجتماعی را تقویت می‌کند.

### منابع تحقیق

- اشتموکا (زئومکا)، پیوتر (۱۳۸۶). اعتماد / نظریه جامعه‌شناختی، غلامرضا غفاری، تهران، نشر شیرازه.
- باقری، معصومه، حسین زاده، علی حسین، شجاعی، حسن (۱۳۹۷). بررسی تأثیر ابعاد سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی، احساس بی‌قدرتی، وفاق اجتماعی، پیوند اجتماعی) بر مشارکت سیاسی زنان استان خوزستان (مطالعه موردی: شهر اهواز)، فصلنامه توسعه اجتماعی، دوره ۱۲، شماره ۳، ۲۹-۶۲.
- پاک سرشت، سلیمان (۱۳۹۳). ملاحظات و راهبردهای ارتقای سرمایه اجتماعی، فصلنامه راهبرد فرهنگ، سال هفتم، شماره ۱۰۴، ۲۵-۷۱.

پیران، پرویز (۱۳۹۲). مبانی مفهومی و نظری سرمایه اجتماعی، تهران، نشر علم.  
چلبی، مسعود (۱۳۷۲). "وفاق اجتماعی"، نامه علوم اجتماعی، جلد دوم، شماره سوم (۶):  
۱۵-۲۸.

حسینی، سید ابراهیم، نوابخش، فرزاد، سیدی، فرانک (۱۳۹۹). طراحی مدل توسعه اجتماعی  
متأثر از سرمایه اجتماعی کلان شهر اراک با تأکید بر نظریه پاتنام. فصلنامه مطالعات سیاسی،  
سال سیزدهم، شماره ۵۰، ۶۱-۸۶.

حیدری، آرش، کریم رضادوست، شهروز فروتن کیا (۱۳۹۱). نظریه از هم‌گسیختگی نمادی و  
قانون‌گریزی، مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز، دو فصلنامه مسائل  
اجتماعی ایران، سال سوم، ۳۹-۵۹.

زکی، محمدعلی (۱۳۹۱). اثر مهاجرت بر ساخت اجتماعی - اقتصادی جوامع شهری (مطالعه  
موردی: مقایسه شاهین شهر با خمینی شهر)، فصلنامه مطالعات شهری (فصلنامه  
مطالعات جامعه‌شناختی شهری)، شماره ۲، ۱۱۲ - ۸۳

سلطانی، طاهره، جمالی، مزده (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و سلامت روانی (مورد  
مطالعه: دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه شیراز)، مجموعه مقالات همایش  
سرمایه اجتماعی و توسعه در ایران، تهران: انتشارات مؤسسه تحقیقات و توسعه علوم  
انسانی.

غفاری، غلامرضا (۱۳۹۰). سرمایه اجتماعی و امنیت انتظامی، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.  
له مان، جنیفر (۱۳۸۵). ساخت‌شکنی دورکیم (نقدی پس‌پسا ساختارگرایانه)، ترجمه ی شهناز  
مسمی پرست، تهران، نشر نی، چاپ اول.

محسنی، رضاعلی، کمربیگی، خلیل، درویشی، فرزاد (۱۳۹۸). سنجش میزان وفاق اجتماعی در  
جوامع شهری: مورد مطالعه: شهروندان ایلام، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی شهری،  
سال نهم، شماره ۳۳.

مهدی زاده افروزی، صفیه؛ خوش فر، غلامرضا (۱۳۹۳). مطالعه رابطه اعتماد و وفاق اجتماعی در  
میان افراد ۲۰ سال و بالاتر شهر گنبد کاووس، فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، دوره ۲۵،  
شماره ۳، ۴۳-۵۸.

ولکاک، مایکل، نارایان، دیپا (۱۳۸۹). سرمایه اجتماعی و تبعات آن برای نظریه توسعه، پژوهش و سیاست، مجموعه مقالات سرمایه اجتماعی: اعتماد، دموکراسی و توسعه، به کوشش کیان تاجبخش، ترجمه افشین خاکباز، حسن پویان، تهران: نشر شیرازه. همتی، رضا (۱۳۸۷). سرمایه اجتماعی: چالش های روش شناختی و ابزارهای اندازه گیری، مجموعه مقالات همایش سرمایه اجتماعی و توسعه در ایران، تهران، انتشارات مؤسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی.

Adamtey,R.(2018). "Social Capital as the Missing Link in Community Development Planning Process in Africa: Lessons from Ghana". Ghana Journal of Development Studies, Vol. 15 (1).

Campbell, Catherine. (2001). Social capital and health: contextualising health promotion within local community networks, a chapter of: Baron, s. field, J & schuller, T. (EDS) Social capital: Critical perspectives, Oxford, UK: Oxford university press. 182-196.

Gelderblom, D.(2018). "The limits to Bridging Social Capital: Power, Social Context and the Theory of Robert Putnam". Sages Journal.66 (6).1309-1324.

Putnam,R.D.(1993).Making Democracy Work; Civic Traditions in Modern Italy, Princeton, N.J.:Princeton University Press.

Sukhdev,P.(2018). "Social Capital – Definition, Characteristics and Evaluation Framework". GIST Advisory Private Ltd. www.gistadvisory.com

Szreter, S. Woolcock, M. (2004). Health by association? Social capital, social theory,and the political economy of public health, International Journal of Epidemiology, 33(4), 650–667.

Sztompka, Pieter. (2010) "Trust, Distrust and the Paradox of Democracy", Wissens Chaftszenrum Berlin for Sozialforschung (WZB), Reicnpiets chufer 50, D- 10785 berlin.

Woolcock, M. (2001). The Place of Social Capital in Understanding Social and Economic Outcomes, Journal of Policy Research, 2(1), pp: 1-17.

